

N. JUHÁSZ TAMÁS

„Rutilans rosa sine spina”

Géczi János: A rózsák és jelképei – fejezetek a 17-18. századból

„Rózsát lát meg egy legény,
vadrózsát a réten;
szép, akár a hajnalfény,
fut a fiú könnyedén,
erre vágyik régen.
Piros rózsák, rózsaszál,
vadvirág a réten.”
Johann Wolfgang von Goethe

Géczi János rózsák-sorozatának, a rózsák kultúrtörténetéről szóló monográfia-ciklusának következő része a Gondolat Kiadónál jelent meg, 2016-ban. Alapvetően mindenkinek megvan a rózsáról kialakított képe, amelyet természetesen a társadalom kondicionált az évszázadok alatt. Ilyen például a vörös rózsák, amely a szerelmet jelképezi, vagy a sárga rózsák, amely a barátságot reprezentálja – ez pedig, ha belegondolunk, eléggé leredukálja azt a hagyományt, amely a rózsával kapcsolható össze. A rózsák (vagy annak valamilyen szimbolikája) számtalan alkotót is megihletett, Szapphót, Shakespeare-t (rózsák háborúja), vagy akár felhozhatnánk példának Goethét is. Vajon miért tulajdonítunk oly nagy jelentőséget ennek a virágnak, és miért vált fontossá számunkra? Géczi János sorozatában – évtizedek hosszú kutatómunkája ez – igyekszik feltárni ennek a kultúrnövénynek a szimbolikáját, és azt, hogyan változott annak megjelenítése, megítélése az évszázadok során, illetve különböző kultúrkörnyezetben; mindezt úgy, hogy közben botanikai szempontokat is figyelembe vesz, bemutat. Ez pedig már csak azért is érdekes terület, mert ahogy azt a kötet hátlapján is olvashatjuk: „a különféle kulturális terekben élő, többféle mentalitású európai népesség nem azonos módon viszonyult a rózsákhoz és a rózsákhoz bőséges változatossággal kötődő jelképekhez.”

A kötet a bevezető részben a kertbe kerülő rózsafajokkal, ezt követően a humorápatológiai szemlélettel foglalkozik, amit aztán a botanikai ábrázolások zárnak le. Mindezekben a szerző azonban nem csak a kulturális szempontokat veszi figyelembe, hanem botanikai szempontból is vizsgálódik: „A rózsák egykor használt neve és a ma használatos botanikai elnevezése többnyire nem egyezik meg. A rózsák egykori nevéből származásukra nem szabad következtetni, annál inkább egyik másik jeles használatukat indokoló tulajdonságuk-

ra. A hajdanvolt rózsák botanikai azonosítására számos rózsakertész, rózsza szakértő és növénytani kutató vállalkozott, s ez csak a genetika segítségével került nyugvópontra. Még az sem segíti az identifikációjukat, ha bőséges szöveges és képi forrás együttese áll rendelkezésre. Például azért sem, mert sok vadon élő rózsza rendkívül hasonlít egymásra, egyébként pedig a hasznosításuk módja azonos.”

A szerző ezt követően a reneszánsz hagyatékára tér ki, majd átlépünk a barokk korszak világába. A mű abból a szempontból is fontos lehet a számunkra, mivel a korszak „hagyományosabb” (és már megszokott) bemutatásán keresztül a magyar vonallal is foglalkozik: Gyöngyösi István és Lippay János művészetén keresztül. A kötet utolsó fejezete pedig a rokokóval és az ott található rózszaábrázolásokkal foglalkozik. „A középkori és a reneszánsz eredetű rózsametaforák egy beforrtak, s a középkorban még legfőképpen a Máriához, Évához, illetve Krisztushoz tartozó virágokkal a manierizmusban már egy másik, az antikvitás-hagyomány elemei is feljegyezhetőkké váltak: mind a pogány isteni alakok, mind a földi, szépséggel megajándékozott személyek lelki és testi tulajdonságait jellemzik. A források rózsás képei nem mutathattak széles variációt, ugyan is nem a rózsza változatos botanikai tulajdonságait villantják fel, sem nem a szerző metaforaképző leleményességén alapulnak, kifermálásuk az egyezményes költői eszköztár tudós sablonjaival történnek.”

Géczi János munkája azért is érdekes lehet a számunkra, mivel egy látszólag általános témát felhasználva (a rózsza) olyan megközelítésben elemzi azt, amely teljesen újszerű megközelítésben szemléli nem csupán magát a vizsgálati tárgyat, hanem a történelmi és kultúrtörténeti vonatkozásait is olyan oldalról elemzi, amelyre ilyen szisztematikussággal és részletgazdagsággal korábban nem volt példa. Reméljük, hogy a szerző a későbbiek során majd rámutat arra a szimbolikai átalakulásra is, amely napjainkban is érvényesen reprezentálja a rózsát.

Fotografische Arbeitskräfte, (részletek a kiállításból, Miklós Szilárdal közösen), Salzburg, 2011

